

ШУПТУ СОҢГУЛДАЖЕ, ЭРГИМ ЭШТЕР!

БҮГҮ ЧУРТТАРЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫҖЫҢАРИ!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун.

Тыва АССР-нин Дээди Советинин органы

1963 чылда
УЛАНДЫНГЕН

1963 ч.
МАРТ
3

ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 53 (5457).

Өртээ 2 көп,

СОҢГУЛДА БЮЛЛЕТЕНИ
РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНГЕ
СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

СОҢГУЛДА БЮЛЛЕТЕНИ
ЧЕР-ЧЕР СОВЕТТЕРИНГЕ
СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Коммунизм дээш!

Улустун кандидаттары дээш бадылааныңар

Бөгү Россия Федерациязынын Дээди Советинге болгаш база ажылчы чоннар депутаттарынын чер-чер Советтеринге сонгуданын хуну.

Делегейде эң демократтыг бистин чуртувустун Конституциязынга үндээлээш эртин турар сонгуда бүртүзүн боттарынын күчүлүг социалисттик чуртувун бүрүн эргелиг хамааттылары—совет кижилерини улуг байыраал кылдыр демдегелери чачыл болу берген. Оон-биле олар төрөөн Коммунисттик партиясынга, Совет чазаанга боттарынын кызыггар чок ынакшылын болгаш идегелин илергейлел турарлар.

Улуг Россиянын эртин четпес улуг делегемнеринде чурттап турар бүгү улустарда ышкаш, бөгү Тыва Автономнуг Совет Социалисттик Республиканын хоорайларында, районнар төптөринде, ажылчын суурларында, колхозтарнын база совхозтарнын суурларында, хойжуларнын кыштагыларында, Тожунун ивжижиринде, Чөөн Саянын дагларында улам ынак ханыч кай бар чыдар Ак-Довурак—Абаза оруунун тудуктарында — кайда-да чонун дээлээшкени сылдыстыг даң талазы турда-ла эгелзэн.

Бо дээрге бисте сонгуда участоктарыңче барып, коммунисттерин база партия кижилерини улусту блогунун кандидаттары дээш боттарынын бадылааныңың бээринче далаштыг чоруп турар сонгучулар-дыр.

Олар Россия Федерациязынын Дээди Советинин депутаттыга кандидат эш Сергей Хочекович Красный дээш база хоорай, суур, кезде Советтеринин депутаттарыга боттарынын депштикен чүс-чүс кандидаттары дээш бадылааныңарын бээрлер. Ажылчын ангынын, колхозчу тараачынарнын болгаш совет интеллигенциянын төдөшпг төлөөлечилери кылдыр депутаттарга сонгуттурар ол кижилер боттарынын чагай ажыл-херектери-биле улустун идегелин чаалап алганнар. Олар бистерин, Тыванын бүгү ажылчы чоннарыннын чоргаарам. Олар болза улус ажыл-агыйыннын январь-бүрү адырларында ажылдап турар, январь-бүрү профессионадын болгаш мергежилди кижилери-дыр. Бөгү сонгуттурар бо депутаттарың ан хэй кеэни боттарың куш-ажыл болгаш уран-шевер алдары-биле интеллиддин кол байлаа—материалдыг үнедиг чүүдлерин бүдүрүп кылып турар ажылчылар-дыр.

Бөгү сонгуттурар, даярда бистин республиканын чер-чер Советтеринин депутаттары болу бээр ийи мун үш чүс алдан ажыл кижилерин аразыңан чижек кылдыр каш-ла аттарын адылааныңар: Монгуш Кара-оол—Тыва даг-дугу тууд эргелигинде коммунисттик куш-ажыл бригаданын бригадир; Куулар Опаа—Чөөн-Хемчикте «Большевик» колхозун санчымы; Виктор Мажнев—Кызыл хоорайда чылаачы, коммунисттик куш-ажылдын шалычымы; Александр Чимий-оол—ужудучу; Григорий Пономарчук—шахтер; Лопбаа Донгукраак—«Улуг-Хая» совхозта хаваң ажаакчымы; Кызылда Людмила Бондаренко, Зинаида Васильна — оларнын бирээни повар, бирээни—парикмахер.

Ажылчын ангынын болгаш колхозчуларын хэй салгы төлөөлечилерин ангыда чонун айбыччыларын аразында интеллигенциянын төлөөлечилери январь-бүрү профессионадын кижилерин адып болур.

Бо чижек болза бистин социалисттик чуртувуста эрге-чагырга, күрүне херээн улуттуу куш-ажылчы кижилерин холдуна турар болгаш бистин Совет күрүне дээрге ажылчы чоннар боттары ол-дур дээринин бүзүрелдиг херечи-дыр. РСФСР-нин Дээди Советинин болгаш чер-чер Советтеринин депутаттары бүгү улус-биле кады партиянын Программанында айтылган коммунизм тургузуушкунунун соругаларын боттаңдырыңга боттарыңнын билгелерин болгаш байдак дуржулганың тарам чок бээрлер.

Коммунисттик партиянын Программаны совет кижилерге оларнын боттарынын амдыралынын программаны апарган. Олар бүгү амдыралын, амгы болгаш келер үеин, ажы-төлүнүн азе-кежени оон-биле төдөшпг-рып турар. Коммунизм тургузар болгаш коммунизмге чурттаар деп бистин улуг лозунувус совет кижилерин чурттуң байлаан эстүрери дээш демисеге улустун чаа-чаа чогаалчы, даян эгелээшкенин үндээни болуп турар. Коммунизмдин материал-техниктиг базазын тургузары дээш демисеге улустун куш-ажылдын учур-дузазын 1963 чылдын февраль 27-де Москванын Калинин сонгуда округунун сонгучуларын хуралында эш Н. С. Хрушев онзалап демдегелен. Совет кижилер боттарынын билгелерин болгаш мергежилди, куш-ажылдын улустун байлактарын ниити фондуга берип турар, чүге дие ниитилел байдак болган тудум, кажи боду база эки чурттаар деп ол айткан. «Совет нижини бектик ат-алдары, оон бири чергелиг чүгүлэ хүлээлгези—чуртка, ниитилелдиң өни амдыраарыңга, өлөр үеңиң салганчыларыңга байланты чып мөөңээр болур» деп Никита Сергеевич чутаалаан.

Россия Федерациязынын Дээди Советинге болгаш Тыва АССР-нин чер-чер Советтеринге боттарынын дээр төлөөлечилерин сонгуушсаң, анык республиканын чекетелиннин херэонге улам эки ажылдарын бистин сонгучуларың оларга хүдээли турар. Республиканың улус ажыл-агыйын болгаш культураның улам шапкын хөгжүлгениге бистин мурунуста өөрүшкүдүг перспективалар турар турар. Ол дээш улам эки ажылдары бистин кол соругалык.

Эштер сонгучулар! 1963 чылда чаалап алган куш-ажылчы алдары-высты чеди чылдын бешки чылды салбас дээш частын башки айындав эгелеп чаа куш-биле ажылдаалыңар.

ШУПТУ СОҢГУЛДАЖЕ! РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИННИ БОЛГаш ЧЕР-ЧЕР СОВЕТТЕРИННИ ДЕПУТАТТАРЫҢА УЛУСТУН НАНДИДАТАРЫ—БОТТАРЫҢНЫҢ КУШ-АЖЫЛ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ЭШТЕРИВИС ДЭЭШ БАДЫЛААНЫҢА!

ССРЭ биле Финляндияның аразында найыралдыг харылзаалар

ССРЭ-ниң чазаның чалааны-биле Финляндияның премьер-министри Аhti Карялайнен болгаш дээрги П. Карялайнен олар албаның аян-чоруун кылып, февраль 21-ден март 2-ге чедир ССРЭ-ге туруп турган. Аян-чоруктун үезинде ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделениң Даргазы Н. С. Хрушев биле премьер-министр Карялайненнин аразыга учура-шышыклар болгаш беседалар болуулаан дээрзин совет-финлянд даяндалыг чутаалап турар. Чагай сеткилдиг найыралдыг болгаш бот-боду бичириниң байланыга эрткин беседаларын чорудулганында совет-финлянд харылзалары улам ынак хөгжүдери болуушканы айтырылган талазы-биле, а ол ишкени ийи чурттары со-нуургалын турар улустар аразының айтырыл-ларың талазы-биле санал-ооналарын ажит-чарт чок салчулазы болушканы.

ССРЭ биле Финляндияның аразында харылзаалар эки болуп турар дээрзин ийи талалар чагай сеткил ханышканы-биле демдегелен. Совет-финлянд керээ болза Совет Эвилели биле Финляндияның аразында найыралдыг харылзааларга моон сонгугар дээш быжыг үндезин болур дээрзин онзалап демдегелен. Совет Эвилели биле Финляндияның социал-экономикиг системалары январь-бүрү болуп турга-да, оларнын бот-боттарынын аразында харылзааларга тайбың кожа-хелбээ догунаашканынын принциптерин практика кырында илереп турар деп чангыс аай бодапта талалар каттышкан.

ССРЭ биле Финляндияның чорудуп турары тайбың кожа-хелбээ догунаашканынын политиказы, уре-түндөлдиг совет-финлянд кады ажыл-дажылга, а ол ышкаш Финляндияның чорудуп турары нейтралитеттиң тайбыңга ынакшылдыг политиказы болгаш бүгү күрүлелер-биле оон-биле ыраалдыг харылзалары Европаның соңгу чүгү-те тайбың кыгмаларынга болгаш шөлзөткел-те боттук салдарын чедирип, бүгү делегейге тайбың херэонге идилгил болуп турарын талалар сеткил ханышканы-биле демдегелен.

Совет-финлянд сазының болгаш экономиктиг харылзаларын айтырыларын беседаларга тодаргай-биле чутаалажып көргөн. Ур хуузалыг дуржулгаларга үндээлээш сазылажылга чорударын дуржулганын чогуумчалыг деп үнелештирилген, 1966—1970 чылдарга чаа, дөркүтүр хуузалыг сазыг дуржулгалары чарарыңга белеткелдиң дугайын талалар дуржулган алган.

ЧОННУҢ КЫЗЫ

Шилги-шилги инектерин «Шивижинге» саап турар. Хүлээлгези күзел ышкаш Хүннүң-чылдын ажып турар. Саанчымыс Салымнын кыс Чончу бедик идегелге Чолу чогуп төлөп болган. Ажыл-ишке, өөредилгезе, Аажы-чанга, чуртталгага Арат чоңга, өнүктүргө Арлар-биле мактаттырган Чолу чогаан Чоннун кызы Сонгаанымыс депутат кыс, Чоргаарымыс, шолбанымыс.

Арат чоннун депутатады — Албан-ажыл хүлээлгезе, Улус чоннун даасканы Улуг чагай аажы-ишке Чечектерин, Чедишикенин Сеткяливыс ханызыңдан Сенээ хөйну күзедивис. Сонгучулар чагыллары, Чоннун улуг идегели Чогаадкычы аажы-ишке Сорук кирип, орук башта Чолу чогаан Чоннун кызы Чонууска бараан боорда, Чорук чогуп алгатырың. Л. ЧАДАМБА.

БҮГҮ УЛУСТУҢ байырлалыңа куш-ажылчы белек

Малчыннарның ажыл-ижи

Чөөн-Хемчик районунун Леняв атыг колхозунун Кызыл-Чыраа сут-бараан фермазынын коллективни чоокку үеге чедир төрөөн инектеринде 44 бызааны менди камгалап алган доруктуруп турар. Бызаа ажаакчымы Ш. Монгуш он беш хауак иштинде 34 бызаанын боду бүртүзү 45 кг кылдыр доруктураш, бызаа кадарчымы Л. Ховалыга дужаап берген. Ферма бызааларын көк сипен, суу, кукураа силозу-биле чемгерип турар. Инектерин база ыңдыг мал чем-нери-биле чемгерип келгенден, колхоз январьда күрүнеге сут ду-жаар хүдээлгезин амыр күсеткен.

Февральдың планын хуусаа бетинде

«Сельхозтехника» каттыжышыкының АТК-зының коллективни февраль айның планын февраль 26-да хуусаа бетинде күүсеткен. Чеди чыл планын хуусаа бетинде күүсетип дээш ол мураңкы коллектив ам 1964 чылдың планын киириштир амылдап турар. Ол коллективте беш чылаачылар чеди чылдың планын хуусаа бетинде күүсеткен. Оларның аттары бо-дур: Егор Семькин, Алексей Ярыгин, Анатолий Галайко, Артём Сасин база Кызыл хоорай Советинин депутаттыга кандидат Борис Бухаров.

Тандычыларга деңнежиңер

Кубаньчыларын кыйгыры-биле бистин чуртун ховуларынын бол-гаш фермаларын ажыл-ишчилери мал болгаш чер ажылдын бүгү про-дуктуларын бүдүрерин дыма көү-дедери дээш улуг похоче үнгенер. Бистин республикада күрүнеге ду-жаар продукциянын кол-кол хевир-леринин бирээни болза сут болур. Кышкы айлар ажыл-агыйын уду-руктуларынга болгаш сут-бараан фермаларын ажыл-агыйчыларынга эң-не нарын үе, уагт шылгаала бо-лур биддигир. Кыштагадымыш-кына өй-шаанда база сагыш чован-гыр белеткенге черлерде сут саа-лазы кыштын эң-не соок хүнеринде безин кудулавай турар. Танды районун ажыл-агыйлары январь айнын баштайгы хүнеринде эгелээш темпелерин дүргөт-кел болгаш ол темпелерин эстү-рени ургутуулу турар. Олар күрү-неге сут садарынын квартал планын бир неделя бурунгаар 70 ажыг хуу күүсетип, 4530 центнер сутту ду-жааган. «Революциянын чалбышты» кезде ажыл-агый артелинин сут-ба-раан фермаларын ажыл-ишчиле-ри боттарынын социалисттик хүлээ-лелерин күүсөери дээш шугуду ле-мисежин турар. Ол районун бүгү ажыл-агыйла-ры хэй сут дээш демисеге кү-же-нишкенин чорудуп турар деп чута-лап болур. Ичинганш дуржулга ста-цияны күрүнеге сут садарынын квартал планын 80 хуу күүсеткен. Ол болза чүгө районда болгаш эр-гелеле өвөс, харын республикада эң бедик көргүзүг болуп турар. «Межегей» совхоз чыл эгелден бээр 14 муң ажыг центнер сутту күрүнеге дужааган. Ол ышкаш «Элегес», «Тилдиге» совхозтар эки көргүзүлгелер болуп турар. Тандынын бүдүрүлгө эргелди кү-рүнеге сут садар талазы-биле өскө эргелелдерин ниитили-биле муунап турар. Чүгө дээрге анаа кирип ту-рар Каа-Хем болгаш Бий-Хем райо-нары сөөлү үеге сут бүдүреринин темпелерин дыма дүргөткөс. Иңдыг болза-да Чадаана эргеле-линин ажыл-агыйлары сут бүдүр-ер талазы-биле боттарынын аргалары-нан куду ажылдап турар. Бо болза ылангы Барым-Хемчик районун колхозтарында болгаш совхозтарында хамааржыр. Тес-Хемнин бүдүрүлгө эргелелинин ажыл-агыйлары сут бүдүрерин болгаш күрүнеге садары база кош-лак чорудуп турар. Тес-Хем район квартал планын чүгө 13,2 хуу кү-үсеткен. Боттарынын хүлээлгелерин күүсөлгези дээш канчаар демисежиринин үлөгөр-чижээ тандычылар көргүзүп турар. Тываның өскө районнары-ның сут-бараан фермаларын ажыл-агыйчылары тандычыларын үлөгөрүн эдерип, оларга деңнежир хүлээлгелиг.

„Марс-1“ ужудушкунда

Планеталар аразының «Марс-1» деп станциязы-биле радио харылзаларын ээлчеглиг сансым-ларын февральдың 20-ден марттың 1-ге чедир чоруткан. Радио харылзааның март 1-деги сансым-зында станцияда чедир хемээл 78 миң 843 миң километр болган. «Марс-1» деп станцияже угал-башкарап элзэн каш командалар-ны дамчыткан. Станцияда ху-дээп алдынын турар радио ме-дээлериң күчүзү элзэн биче-лээш. Планеталар аразының «Марс-1» деп станциязы марттың 2-де Москвамы-биле 9 шак турда да-раазында астрономиктиг коорди-наттарын болур: дорт үнери—7 шак 8 минута, илемеки—29 градус 7 минута. Амз үеге оон черден мараарының дүргени секун-дада 14,84 километр болуп турар.

УЛУГ ӨӨРҮШКҮ-БИЛЕ, ЧОРГААРАЛ-БИЛЕ

Амыдырал чаартынган

Бистин чуртууства колхозчу амыдырал чыл келген турум улам-на өзүп, бижыгып турар. Маана бистин республиканың колхозтарындан чижекти көргүзүп болур. Республиканын аң ырак, кыдыг булуну болур Монгун-Тайгада «Малчы» кезде ажил-агый артединин сурагыг туугузуу болгаш север чазанынчы Седен Иргит Сүрөновичинин «Шинни» корреспондентизи-биле беледега чугаалаан болза:

Бистин Монгун-Тайганын арат чону каш чылдар бурунгаар Мөгөн-Бүренин, Каргынын, Тоолайынның, Кара-Ховунун болгаш өске-даа чердерин калыр-берт дагарынга каш малы-биле пазээ-наамда кидис өгдерге чурттап, көжүп келгени кыма-га-даа бидинтир болгай.

Ам көөрге кандыг-дыр: мал-манымыс өзүп, тузуг-сууруус сайырап, эртем-билиниис бедип, амыдырал-чуртталганыс чыл бурч чаартынып турар. Колхоз тургустуунарынын мурунда багыга чуртгаар хамаан чок, оон бараанын көрбейн чораан болуусуна, ам Мугур-Аксанын оң, чөөн талааларында эрги суур, чаа суур деп адап турар суураарымысты катый алдыга, бир-ле хоорай болган-дыр. Школа, интернат, уастан-бурун болгаш аш-чөөн бараанынарынын маганынның, складтар, столовая, клуб, уруглар сады, эмгелге, алгека, чазанылга чери, контора, гараж, электростанциясы даш оюнда ынай бугурагынын болгаш культураның туугулары, хамык туртталга бажынары оң кире чылдарынын иштинде кылдынга.

Тудууус чыл бурч улам-на неже-жип бар чылдар. Илангы 1962 чылда өске мындыг тудуулар кылдынга: 16 чуртталга бажыны, 8 машина кирер гараж, ийи электростанциясы, Мугур-Аксныга 300 олуттуг клуб, Мөгөн-Бүренге 80 олуттуг эге школа туттунга, уруглар сады ажилга келген. Инда ам колхозчуларынын 30 ажыг бичин уруглары куруенин халас хандырылганына азырадып, өзүп, доругуп турар.

Колхозчуларын бажыг бугуруус Илчичинин дампочкалары тайкынаандыр чырып, радио-биле республиканын дамчыдылганын болгаш Москва-нын туңу уругулу дыйнап турар болганымыс мырнай төүгүлдү чүвө-дир. Эң ыраккы Мөгөн-Бүренде бестин сайгылаан чырып, радио чугаалап турар апарган. Колхозчуларын бажынары чугайлыг, планталыг, бажыг дерекселдери-биле дерит-

тинип, арыг-шевер чуртталгага кирип турар болгаш мөөн сонгаар-даа улам эки чурттарын чугаалажып турар.

Мурунда арт-сын ажыр Хемчиктен айт, шары-биле тараалап чорду-вус. Ам самолет-биле арыг даалганын эккеп кааптар. Оон-биле чүгас суурнуң чуртталгалары эвес, харын Мөгөн-Бүренин малчынары бестин длабти бижырып чип турар апарган. Бараан-сараанын баа арт-сын ажыр чүдүрбөс, самолет-биле элдере эккеп бээр-дир. Бистин харылзаанын сайзыраанын бестин канжы дээр боор: бо хүн чоруткан кижиги Кызыл хоорайга чоруп кылып алгаш, даарга дедир чедип кээр-дир. Ораның умар кужу-даа болза ол кире эвес-ле болгай. Ам бистер куштар арык умар апарган-дыр бис.

Колхозтун бодунун машина-чеп-сеан ап көөрге кандыгы? 17 автомашиналы, оон иштинде 13 чүк машиналыг апарган. Комбайн, трактор болгаш кезде ажил-агыйнын өске-даа машиналары бар.

Колхозтун өтчөт-сонгудалыг хуралына мадын баш санын 1957 чыл-биле деннээрге 30 хуу өскөн. Оон иштинде шаар мал ол арзында 57 хуу өзүлдөгү болган деп чугаалашты. Ам хойжуларын бригадалар кылып, оларнын төптөрүн тудар, малчынары бажынары-биле хандырап айтырыгы чугаалажып турар бис. Мен колхозтун пиларам-шининде ажилдап, кажан дилер материал уруктеги бергенде нарын чазанылгаже кириптер мен. Бо чалын планда кирген тудууларыны ажилда-га кирири чазанылга мастерскалызынын, пиларамынын ажилдан база дыка хамдаржыр. Илчичи ошаным ултууству күсөдир дээр хол кошкатылай ажилдаар бис.

Бистин амыдыралымыста бир чаа чүтү болза артын чалын аш теле-визинге илчезиниис болур. Бистин колхозчулар ай санында үжөн, дөртөндө алды, чеден чедир ашканы, илангы малчынары оон-даа хейну ай, хереглөөн бараанын, аш-чечини, эт-эдилелин салып ап турар. Бисте радиопримениниги, чадаг-тергелин, хары-даа мотоциклди апарган колхозчулар бар. Колхозтун өтчөт-сон-гудалыг хуралы болуп турда, клубка салыг организастаан. Анаа аккек-тер 10 ажыг костюму малчынары дораан сада шаап алдылар. Бичин оолдар кедер костюмнер, школачы-ларын формалары, орун артынга-азар 15, 19 рубль өртекти хевис-

читештер, аржыкылар, стол, орун шымыгылар дээр өске-даа барааннар арлы берген, харын хереглөөн кижилерге чедешпей барган. Бо дээрге колхозчуларнын ажык-орудгалынын көвүдээни, хереглелини өскени ол деп бодаар мен.

Бистин амыдыралымыс мынчаар чаартынган болгаш мөөн сонгаар улам сайыраар.

Бистин «Малчы» колхозтун кежигүннери бо бүтүгү Коммунисттер партиянын, Совет чазактын ачы-хавылазы деп көрүп, кызыгаар чок өөрүп четтиргенин илердеп турар. Оон-биле кады боттарынын ажилында бар четпестерин минтип көрүп, малдын баш санын өстүрер, куруне-ге хей айт, дук, сүт бээр, тузуг-суу-руну улам сайзырадыр талаа-биле алган социалистиг хураалгелерин чедипкиниги күсөдирини хулаанип ап турарлар.

Холуң экнел, бадылаалы

Сонгулдага мурнажыры Совет чонга чамчыл болган. Байырымныг үе келген. Бадылаашкын чарлаттынган.

Хайым чоннуң аразынга Харагынып, дилегзинип, Ынак эмин тып аар дээштин Ыдам пат-ла турувуктан.

Алды шактан чээрби минут Ама берген. Эми сураг. «Орта бе?» дээр үнө халаан. Оржуң дөө-ле халып орган.

Чедип келгеш: «Эки!» диген. «Сен мээ черле ашынмайың көр. Дөрт хой улай ийистепкен, Дегернип-ле турган шаам ол.

—Ажынмас мен, ынак сарым, Ажылымы билип тур мен. Илхоз малы өзүп турдум, Холуң экнел, бадылаалы!

О. СУВАНПИТ.

Ак баштыг улуг тайганын — Танды-Уула сынынын элденде тыва улэттүрүнүң биргилириниң бирээзи — «Тыва кобальт» комбинаттын тудугчуларынын ажылчын сууру чатты берген. РСФСР-нин Дээди Советинге эрктен сонгулдадан бээр дөрт чылдын дургузунда ол суурга улуг өскөр-лишкенин болдуулаан. Ында бүгү-ле херекселдерин хандырган чаа-чаа хой каът

чуртталга бажынары, магазиннер, поликлиника, клуб, пекарня, чунар бажы дээр культура-амыдыралдын өске-даа тудуулары өзүп үнүлээн. Ажылдага эрткен чалын кириген 11 чыл школазынын дөрт каът бажыны хову-аксыжыларнын чоргааралы болуп турар.

Чурукта: Хову-Аксы суурунун төп кудумчузу.

Фото А. Бониннини.

Аас-кежиктиг чалымы назын

Бо хүн мээд чалымы назынның бир кайгам-чык арым амыттынган-бир-ле дугаар балы-лаашкыга кирип турар мен. 18 харым апарып, төрөни совет эрсе-чагыргамың сонгулдазынга кирип дамаалы хулаан-гемини күсөдирини турарымга кызыгааржок өөрүшкүлүг, кежик-чолдуг болдум.

Ыраккы Монгун-Тайгада Кызылдың № 2 школазынын тоску класзына өөренири-биле бо күзүн чедип келген мен. Совет демократиянын хүнү — мээд баштайгы бадылаашкынымың хүнү өөрдалыгте, сагыл-

га-чурумга улуг чедипки-ринер-биле демделген турар мен. Бо 1962—1963 өөрдалыг чалымың бирги чартымында чүгас-ки болгаш кончук эки демлектиг өөренип ортум. Бистин школада комсомолчу өөрүм мени митединиң кежигүниге чедипкириңе оларынч мога-шылга чок куженишкенин комсомолчу үлгөр-чижектиг өөрдалыг-вис-биле харылаар со-рудалыг бис.

Кара-кыс ШУГУУР, Кызылда № 2 оң бир чыл школазынын өөреникчизи.

а-чурумга улуг чедипки-ринер-биле демделген турар мен. Бо 1962—1963 өөрдалыг чалымың бирги чартымында чүгас-ки болгаш кончук эки демлектиг өөренип ортум. Бистин школада комсомолчу өөрүм мени митединиң кежигүниге чедипкириңе оларынч мога-шылга чок куженишкенин комсомолчу үлгөр-чижектиг өөрдалыг-вис-биле харылаар со-рудалыг бис.

Кара-кыс ШУГУУР, Кызылда № 2 оң бир чыл школазынын өөреникчизи.

а-чурумга улуг чедипки-ринер-биле демделген турар мен. Бо 1962—1963 өөрдалыг чалымың бирги чартымында чүгас-ки болгаш кончук эки демлектиг өөренип ортум. Бистин школада комсомолчу өөрүм мени митединиң кежигүниге чедипкириңе оларынч мога-шылга чок куженишкенин комсомолчу үлгөр-чижектиг өөрдалыг-вис-биле харылаар со-рудалыг бис.

Кара-кыс ШУГУУР, Кызылда № 2 оң бир чыл школазынын өөреникчизи.

Эш-өөрүнүң дугайында

База катап

Республиканын бүгү ажылчы чоннары-биле бир дөмей Балгазынын кадыкшылга санаториянда эмнедикилер РСФСР-нин Дээди Советинге болгаш чер-чер Советтеринге сонгулдага база хайымышкынын белекенип келген. Мурунда-ла Танды район Советинин депутаты Константин Николаевич Цойну ол Советтин депутаттынын кандидатына Балгазын суурнуң чуртталгалары-биле кады олар база катап деп-шиктенер.

Константин Николаевич чон-нун кадыкшылы дээр бүгү-ле кужун болгаш аргазын берип, кы-зымаккай ажилдап турар. Де-путат ажил-чорудууларынын талаа-зы-биле бодунун өтчөттарын сонгуулуларына оон тургулач берип келгенин, оларнын чагыла-арын күсөдирини дээр мога-шылга чок демисеки турарын эми Виктор Золотых болгаш өскелер-даа сонгулда мурунун хуралына тодарай демделген турганнар.

Балгазынчылар чер-чер Советтеринге сонгулда хундыга боттарынын төлөптиг кандидаты Константин Цойну дээр бадылаары-га белең.

Д. ЛАМАЖЫН.

хозунга дыка хей тонна тарааны ажаап берген.

Петр Иванович комбайнерлап ажилдап келген он ажыг чылдарын дургузунда, колхозчуларга уругулу махтадып, колхозтун баштаар чериниң шанааларын каш улаа ап келген. 1961 чылда «Эң эки комбайнер» депти ол база алган.

Күш-ажылга кызымаккай, асеткилдиг комбайнерини күш-ажылын колхозчулар бедип-биле үнелеп, ону Уугу-Хем район Советинин депутаттынын кандидатына депшиктенер.

Эш Капонов сонгуулуларын анаа көргүскен идегели дээр өөрүп четтиргенин илергейлеш-шаан, оон-биле кады колхозтун чаксы тарылга техниказын сеп-тээр ажилга илчезилгип кирип турар. Ол сонгуулулары-биле уугураш болгаш оларнын берген чагыларын күсөдирини-биле хулаан болур.

Н. СУНДУЙ-ООЛ.

Ийилээ

Херел Дамдинович Кек-оол биле Куулар Эгтек-ооловна Манзыр өвүде «Торгалы» колхозтун мурашчы хойжулары, чалгыс өг-бүленин эр, хережөөн элдери-дир.

Оларнын кайымынын-даа назылары чаа-ла үжөн четкилген. Олар өөренип-даа, ажилдап-даа чорааннар. Херел Дамдинович Ленинни комсомолдун ажилдакчы-ы. Совет Армиянын хураалыныг баарынын мурунда ВЛКСМ Өвү райкомунун үчөт сектору-нун эртелекчиинге ажилдап турган, а Куулар Манзыр Кызылдын салып-кооператив училищезин дооскан.

Шериг албаныдан халажип келгеш, Херел Кек-оол бодунун өвүнү ишти Куулар Эгтек-оолов-на-биле ийилээ колхозчу малчы-нар болурун күзөөн, бидириниш-кини кирирге оларнын күзелин колхозтун баштаар чери саалда чокка хандырган. Аныяк өг-бү-ле бир колан хойну хулаан ал-гаш, оон ажаалдазын экижидип, чаш төлү бүрүн өстүрүшпаан, тө-рөөн колхозунун малынын баш санын өстүренинге, дук болгаш айт бүдүрер талаа-биле оон мурунда салдырган согулаар-ын күсөдиринге бие эвес асы-лыкшынын чыл бүрүдө-ле кири-лип келгенин колхозчулар чуга-лажып турарлар.

Хойну чүм оларларга кадарары хойжунуң чагай чаячымы апар-ган. Чай дургузунда тайкының чаа-чаа хонаштарына ийи-үш улаа көжүп, а күзүн малдын оларын база-ла уругулу солтуштүрүшпаан, хонун ол эки семирги кадарар база малыга четчир санын си-генини чыл бүрүдө-ле белектеп келген. Малды кыштан хур чыл ажыраарына, оон продуктулуг чо-руун бедидеринге ол чоруктун улуг дузалымы ол эки билдир.

Куулар Эгтек-ооловна малдын ажаалдазын таарыштырынгана, илангы чаш малды чөп ажаа-рынга улуу-биле мергезеэн. —Ол аныяк өг-бүлениң үш уругулары амчылында өкп-ле шыдап кир-бөөң илчезаажок оларын өң туу алды харыг оолду бестин көөрге хураганнары калжаа иш-тиче кириер талаа-биле ала-нениден барык-ла тудак чок

ажылдаар апарган—деп, колхоз-тун салбыр эртелекчиин Түлүш Доржу ол оолду мактап орган.

Эрткен чалын колхозтун бот-оруда-чарылгалыг хойжу брига-даларын тургузуп турда, мураш-чы хойжулар Кек-оол биле Ман-зыр кадарган хонун Чинге-Дөргү-де Түлүш Седен-Дамбаа брига-дирлаан бригаданын хонуга кат-тыштырган, боттары ол брига-данын кежигүнеринге күзелди-биле кирип алган ажилдап тур-рлар.

Бригаданын хойжулары мал чечин эки белектеп, 470 тонна ситен кезер планын 530 тонна кылдыр ажыр күсөткенер. Олар-нын кадалында хойлар ам хур кыштап турар. Сөөлү үеге чедир төрөөн 260 ажыг хойуну хура-ганын олар бүрүн камгалап ал-ганнар. Оон иштинде Херел Кек-оол биле Куулар Манзыр олар кодаанында төрөөн 102 хойдан 103 хураганын менип алган. Төрүр бүгү хонуну чаш төлү бүрүн өс-түрүп, хой бүрүздүн-не 3 ки-лограмман эвөөш эвес дукту кыр-гааш, күрүнеге 12360 кг дукту са-дар дээр бот-оруда-чарылгалыг бригаданын хулаалыгын күсөди-ринге боттарынын улауун кири-рин олар шиптирип алганнар.

Колхозтун ол ийи хойжузууң-гү-түвүленип күш-ажылын кол-хозчулар-даа, өвүрүн бүгү ажылчы чоннары-даа бедип-биле үнелеп турарлар. Чер-чер Советтеринге сонгулда кампаниязынын үзүндө Куулар Манзырнын район Советинин, а Херел Кек-оолду Дус-Лаг гезде Советтин депутат-тарына кандидаттар кылдыр депшиктелөөн чорук ол дугайын тодарай хережизин.

Херел Кек-оол мурашчы хой-жу болуру-биле кады илчезил-гип хей-инитини. Партия кежигү-нүнүн кандидатына ол чоокта чаа кирген. Малчынар ортузунда партиянын агитация ажилын док-таамал чорутуу, кезде ажил-агыйны болгаш малыны май ажилын хөжүдөр талаа-биле партиянын салган согулаанын оларга таныштырып келген.

Илчичи чер-чер Советтеринге сонгулдадан хундыга өвүрү-лөр хой ажылын хөгжүдөр дээр асеткилдиг демисеки турар төлөптиг кандидаттарын бады-лаарлар.

С. ЛОПСАН.

Кызыл тукту чедип алган бис

1961 чылда Кызылдың чолазчы школазын чедипкиниги дооскаш, Номуудал ажил-агый министрствозунуң АТН-зынга чолазчы болуп ажилдап эгелзэн мен. Чолазчынын ажылы берге болгаш харысагалыг. Баштайгы үеде бергедээшкенинге таваарлажып турган мен. Орунтарың хе-нертен ээр черлеринге машинаны чаа тудуулар, чамчыкта машинаны ээр-тирге эгдинмей баар таваарылгалар тургулаан. Машинаны башкарлыкчы база туруштуг болуру деп чүл дээрзин билбес турган мен. Чолазчынын мергешилинге хамаарышкан хей, чаа чүүлдерин билип алырынга дуржулгалыг эштер менээ бүгү талаа-биле дузалажып, тайлыбырлап, практик дүзанын чедирип турган. Оларнын дуржулгалыг өөренип, сумелерин бугурап ажилдап тургаш машинаны эки чорудуп билер апарган мен.

Республиканын ырак, дагыл районнарыңе барааннары чедирип, чаа тудууларда сөөртүлгө ажилдарын кылып турар бис. Сөөлү үеде бо ажилдарга мен база кирип, дуржулгалыг чолазчылар-биле кады ажилдап турар мен.

Бистин АТН-ыстың коллективи 1962 чылдың күрүне планын чүвө сөөртүүнүң талаа-биле 109,5 хуу, тонна-километрлер талаа-биле 146,6 хуу күсөдип, 4224 литр ынар чүүдү кампап алган. Күш-ажылы бидин көргүзүлгери дээр чоокта чаа бистин коллективиниис СЭНП-ниң Ты-ва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш облкопро-чөвүлелиниң шилчир Кызыл тугун тывыскан. Бисте ай-планын доктаа-мал 220—228 хуу күсөдип турар П. Орловский, Н. Чаш-оол, А. Логунов, А. Зубков болгаш өске-даа мурашчы чолазчылар бар.

Коммунист күш-ажылдык бригадазы деп бедик ат дээр демисекин турар эш В. Наточийниң бригадасында ажилдап турар мен. Бистин брига-давыс эртен чылдың планын 172,2 хуу күсөткен, мурашчы брига-даларын бирээзи. Бригаданын ажилыга бодунуң үлүг-хуумун кири-рип, эртен чылдың планын 140,6 хуу күсөткен мен.

Бистин АТН-ыстың коллективи январь айның планын хуусаа бетинде ажыр күсөткен, ам РСФСР-ниң Дээди Советинге болгаш чер-чер Со-веттеринге сонгулдаар хундыга алдар кылдыр 1963 чылдың бирги квар-талың планын март 10-да күсөдир дээр улуг куженишкенин ажилда-п турар. Бис сөөвүстү элпеш шыдар бис. Партияны болгаш чазанын сагыш салышыкыныга бистин харымыс ол болур.

Д. БАЗЫР-ООЛ.

Чоон-Хемчик районун «Большевик» колхозунуң сүт-бараан фермазын-га комсомолчу-аныяктар боттарынын күзел-соруу-биле ажилдап кир-генер. Оларнын баштайгы түнели багай эвес болган. Ферма эртен чыл-дын илек бүрүздүн ортума-биле 1000 литр сүт сагган. Аныяктарынч хураалгези—бо чалын илек бүрүздүн 1200 литр сүт сагган—Ферма эртелекчи Олар Мартынай, саачы Монгуш Амай, ийги оолуруда — саачылар Куулар Олаа, Монгуш Айна, үшкү оолуруда — бызаа ажаак-чызы Кара-Сал Бека, Монгуш Чылач-оол.

Мурнап турар

Кызылдың сайгарыга баазанын калбарташ, боттарына бедик ху-лаалгелерин алганнар. Олар ботта-рынын сөөвүгө эс болганнар. Илан-гы бөдүн даган тыртар дээрбег-ли коллективни кончук эки ажил-дан. Февральда даган тырттырар планын бо коллектив 146 хуу күсө-скеш, мартын улауңде шагла-ла ажилдап кирипкен. Мастер эш Д. Ло-бачөвүн элчээ даган тырттырарын оонаалдазын 140—160 хуу күсө-дип, бедик көргүзүгү чедип алган. Мастер эш А. Юсуповтун удуруп турары малды холуксаалыг чечме-рини кылар нех ай оонаалдазын 139,6 хуу күсөдип, эки ажилдаан.

Ажылчы чоннар депутаттарыны Кызыл хоорай Советинге депутатка кандидат мастер эш А. Г. Чашынин удуруп турары элчег дээрбеле нарын даган тырттырар бригадын элчегдер аразында чарыгына бир-ги чери элпеш турар.

Кызылдың даган кылыкчылары темпизин мөөн сонгаар кудулатпай, бугурун ундурп турар продукция-нын шынарын улам экижидерин шиптирээшнер.

Ш. ЮН.

Барык-Сибириниң металлургия заводунуң тудуунда Ленинни комсо-молдун чорукнары чурттуг бүгү черлеринде көп ажилдап турар. Л. Москаланың бетоныктер бри-гадазы элчег нормазын 1,5—2 катан күсөдип турар.

ЧУРУКТА: Бригаданың кежигү-нери (солгай таланында оң тала-зынче) Г. Шигарова, Л. Москалова, Л. Гаушкова, Р. Никмезанова, Н. Ямшыкова.

Фото А. КУЗЯРИННИИ, СЭА-ның фотохрониканы.

Барык-Сибириниң металлургия заводунуң тудуунда Ленинни комсо-молдун чорукнары чурттуг бүгү черлеринде көп ажилдап турар. Л. Москаланың бетоныктер бри-гадазы элчег нормазын 1,5—2 катан күсөдип турар.

ЧУРУКТА: Бригаданың кежигү-нери (солгай таланында оң тала-зынче) Г. Шигарова, Л. Москалова, Л. Гаушкова, Р. Никмезанова, Н. Ямшыкова.

Фото А. КУЗЯРИННИИ, СЭА-ның фотохрониканы.

Комбайнер

Петр Иванович Капонов күш-ажылга бичижиден тура-ла ынак чораан. Ол чеди чыл школазын доосканынын сөөвүдө 1953 чылда Шагаан-Арыг хоорайга механи-низаторлар курузунга өренгеш, ол-да чылым «Чодураа» колхозка комбайнер болуп ажилдап кел-ген. Бодунун техниказын кам-ны өздилеп, дагалы, дашты-даа үчөстөктарда тарааларын чидирип чокка ажаап турар.

Эрткен күзүн «С-4» деп боду чорур комбайн-биле бүгү сезон-да 230 га черин тараанын кес-тирер планын тургаш, 760 га-ныын ол кестирген, төрөөн кол-

Комбайнер

Петр Иванович Капонов күш-ажылга бичижиден тура-ла ынак чораан. Ол чеди чыл школазын доосканынын сөөвүдө 1953 чылда Шагаан-Арыг хоорайга механи-низаторлар курузунга өренгеш, ол-да чылым «Чодураа» колхозка комбайнер болуп ажилдап кел-ген. Бодунун техниказын кам-ны өздилеп, дагалы, дашты-даа үчөстөктарда тарааларын чидирип чокка ажаап турар.

Эрткен күзүн «С-4» деп боду чорур комбайн-биле бүгү сезон-да 230 га черин тараанын кес-тирер планын тургаш, 760 га-ныын ол кестирген, төрөөн кол-

Делгем орук

Бай-Тайга сельхозтуну коллек-тив Барык-Хемчик район Со-ветинин депутаттарына кандидат кылдыр аныяк буггалтер Тыры-лаа Салчаконна Чамбийни ботта-рынын хуралына депшиктенер.

Ол — оонашкан ажилыга кы-зымаккай, асеткилдиг, төлөптиг аныяк кыятарын бирээзи. Эр-тен чалын Новосибирскинин ко-оператив техникумун дооскаш, тус-вай мергешилинин айы-биле ол ам сельхозтун буггалтерия апар-радында ажилдап турар.

ВЛКСМ-ниң хураалыгыне ол 1955 чылда кирген, комсомолду бедик алып төлөптиг тузуп кел-ген. Аныяк хей-ликтин ам сель-хозтун чанында хережөөн хөвө-вүлениин дагарган.

Бистин коммунист партия-выс болгаш Совет чазавыс совет аныяктарын өөрениргине болгаш бүгү талаыг ажилдарыга дел-гем орутуу ажилды берип турары чалгыс бо чижектен бестин илде-дир.

Илчичи бистин республика-нын ажылчы чоннары чер-чер Советтеринин депутаттарына бот-тарынын эң-не төлөптиг оолдар, кыстарын сөөтүп ап турарлар.

А. НОМБУ.

Барык-Сибириниң металлургия заводунуң тудуунда Ленинни комсо-молдун чорукнары чурттуг бүгү черлеринде көп ажилдап турар. Л. Москаланың бетоныктер бри-гадазы элчег нормазын 1,5—2 катан күсөдип турар.

ЧУРУКТА: Бригаданың кежигү-нери (солгай таланында оң тала-зынче) Г. Шигарова, Л. Москалова, Л. Гаушкова, Р. Никмезанова, Н. Ямшыкова.

Фото А. КУЗЯРИННИИ, СЭА-ның фотохрониканы.

Барык-Сибириниң металлургия заводунуң тудуунда Ленинни комсо-молдун чорукнары чурттуг бүгү черлеринде көп ажилдап турар. Л. Москаланың бетоныктер бри-гадазы элчег нормазын 1,5—2 катан күсөдип турар.

ЧУРУКТА: Бригаданың кежигү-нери (солгай таланында оң тала-зынче) Г. Шигарова, Л. Москалова, Л. Гаушкова, Р. Никмезанова, Н. Ямшыкова.

Фото А. КУЗЯРИННИИ, СЭА-ның фотохрониканы.

Барык-Сибириниң металлургия заводунуң тудуунда Ленинни комсо-молдун чорукнары чурттуг бүгү черлеринде көп ажилдап турар. Л. Москаланың бетоныктер бри-гадазы элчег нормазын 1,5—2 катан күсөдип турар.

ЧУРУКТА: Бригаданың кежигү-нери (солгай таланында оң тала-зынче) Г. Шигарова, Л. Москалова, Л. Гаушкова, Р. Никмезанова, Н. Ямшыкова.

Фото А. КУЗЯРИННИИ, СЭА-ның фотохрониканы.

Барык-Сибириниң металлургия заводунуң тудуунда Ленинни комсо-молдун чорукнары чурттуг бүгү черлеринде көп ажилдап турар. Л. Москаланың бетоныктер бри-гадазы элчег нормазын 1,5—2 катан күсөдип турар.

ЧУРУКТА: Бригаданың кежигү-нери (солгай таланында оң тала-зынче) Г. Шигарова, Л. Москалова, Л. Гаушкова, Р. Никмезанова, Н. Ямшыкова.

Фото А. КУЗЯРИННИИ, СЭА-ның фотохрониканы.

Соңгулдадан соңгулдага чедир

ТАНДИНЫН
„ТИЙЛЕГЕ“
СОВХОЗ

Өзүлдеден өзүлдеже — чедержилерниң күзели ол

(Совхоз директору И. М. Алымов-биле беседа)

Чыл, ай болгаш хүн келген тудум-на бурнууларлашкын, өзүлде — бистин бөгүнгү амьдыралымыстың илерешкени, онзагай мезү-шыныры ол. Чер-чер Советтеринге 1961 чылда болган соңгулдадан бо соңгулдага чедир бистин сохостун чижээ оон чайыннапач херечиледи болуп турар. Боттук сан-чуратай дээрге, политикамын илерешкени болуп, Мычангаш бистин „Тийлеге“ совхозтун эрткен ийи чылда өзүлдезиниң кол-кол саннарын ап көрээли.

Бистин совхоз кур черини таралган совхозу болган учурунда, бир дугаарында чер ажылынын дугайын чугааладыр мен. Эрткен ийи чылда совхозтун нинти таралга шылу 16700 гектардан 30.700 гектар, оон иштинде тараа култураларыны — 13720 гектардан 27.000 гектар, кукуруза 300-тен 1500 га чедир өскөн, азы таралга шылу 84 хуу немешкен. Тараанын дугууду гектар бургуунга 8,3-тен 10 центнер чедир белден. 1961 чылда күрүнеге 6661 тонна тараны саткан болза, 1962 чылда 17.800 ажык тонна та-

рааны дугаалаган. Мычангаш республиканың эрткен чылда күрүнеге кийрген төс миллион ажык пуд тарааны бистин совхоз 1 миллион ажык пуд тарааны кийргени совхозтун амьд-ишчилерини биче эвес салымшыккы болуп.

Тараа бугурулгени болгаш белеткээрин көвүдирине техника улуг ролду ойноп турар. Колхозтарын болгаш совхозтарын машина-техника-биле хандыра дугайында партиянын болгаш чакаткын улуг сагыш салымшыккынын ачыында бистин совхозтун машина параты база бо ийи чылдарда дыка өскөн. Тракторлар 99 турганьдан 116 чедир, комбайнар 69-тан 122, автомашиналар 27-ден 49 чедир көвүдөн. Оон-биле кады механизатор кадрларын саны база өскөн дээрин билдирет. Ондар Доржу, Ондар Борбаанды, депутаттарга кандидаттар кылдыр депштитиргенер Д. Доржу, М. Саидан-оол, Г. Шаталов чижек-

тиг боттарынын амьд-хөрөөниң мастрелери болу берген кижилер бисте хэй.

Ажыл-агынын бир чугула көргүзү бола ажылаадыг тектар чер бургуунга оонаштыр көдө ажылаагы продукциянын бугуруенин өзүлдеге болуп. Бо талааны-биле адырга ажылаадыг чериниң бир тектарына оонаштыр сүт бугуруери эрткен ийи чылда 1,6 центнер турганьдан 4 центнер (2,5 катан), дүк бугуруери — 16 килограмдан 24 килограмм (1,5 катан), эът (дыряг деңзи-биле) 2,5 центнерден 3 центнер (1,2 катан) чедир көвүдөн. Оон түнелениде мал ажылынын продуктуларын күрүнеге садары өскөн. Күрүнеге сүт садары 65 хуу, эът садары 96 хуу, дүк садары 38 хуу немешкен. Мал ажылында хойжу М. Акан-оол, саачы М. Кара-кыс, бызаа ажаакчысы М. Долгар, инек кадарчыны К. Серен, хапан ажаакчыны О. Севан болгаш оон-даа өске муракчыларын мал ажылдыга чугула салымшыккынын боттарынын шудурт, ак-сеткилдиг күш-ажылы-биле кийрип турарын демдеглезе чогуур.

Совхоз бугурулгенинде өөрүчүгү түнелдер-биле кады ам-лаа улуг четпестер бар дээрин ыттыгайын бардыр болбас. Эрткен чылын малдын өске чуагунерин баш саны өскөндө болза, хойун болгаш өшкүңү баш саны 1961 чылдагымындан өзгөжөн. Механизатор кадрларын билеткелди өзүп турар техниканын санына дуушпей турар. Часкы таралгага белеткелдин темпизи ам-лаа оожум, үренин арыглашкыны хождуп турар болгаш хар улгатканы-биле шөдөргө өдөк сөөртүлгели ам үеде чорувай турар.

Бистин мурунувуста шийтирлээр ужурауг чугула айтырылгар, оозадашкын чокка күүсөдир улуг ажылдар бар. 1963 чылда тарза, эът, сүт болгаш көдө ажыл-агынын өске-лаа продуктуларын бугуруенин көвүдөдир дөш усть-лабынчилерин кыйгырып улуг ужуру-дузалай. Ол үнелик инициативага үндөйлөш, өгүтү ажыл-ишчилерин чогаадыкчы, тывынгыр чоруун калбартып, күш-ажылыч илепкейин көдүренин ажыл-агы удуруткучулары бистерин, партия, совет, хэй-ниги организацияларын кол хулаалгези болуп. Мал кыштагылашкынын эки эрткири, малдын чаш төлүн бүрүн камгалап алары, часкы таралгага бугу белеткелдерин дүрген дөдөрү — бо хүннериң эң чугула соругазы ол.

Бистин совхозтун амьд-ишчилери көдө амьд-агыг продуктуларын бугуруени болгаш белеткээрин көвүдөдир талааны-биле боттарынын кулаалгелерин моон мурунда чылдар ыпкаш, бо-лаа чылын чедир-киниг күүсөдир деп күзөл-сөрүк-биле амьд-агып турар. Күзөл күштүг болганда хулаалгелер күүсөдир.

Совхозтун төп сүт-бараан фермазы эрткен амьд-агы чылда ба-гай эвес күш-ажылыч чедир-ишчилери болган. Улуг мурунууда амьд-ишчи аныктардан тур-густунга фермазын кол-лективни комуннисттик күш-ажылы брига да а а з а м деп белек ат дөш ле мисжики келгенниң ачыында ферма бир саар инекти оонаштыр чылда 1375 кг сүтү саап, кокук чедир-ишчилерин бо о о г а н. Нинти сүт чылдазынын планы 375 тонна турган, а коллектив ону 395 тонна кылдыр ажык күүсеткен.

Мурнакчылар чугаалап тур Саанчыларнын үлүү

Совхозтун төп сүт-бараан фермазы эрткен амьд-агы чылда ба-гай эвес күш-ажылыч чедир-ишчилери болган. Улуг мурунууда амьд-ишчи аныктардан тур-густунга фермазын кол-лективни комуннисттик күш-ажылы брига да а а з а м деп белек ат дөш ле мисжики келгенниң ачыында ферма бир саар инекти оонаштыр чылда 1375 кг сүтү саап, кокук чедир-ишчилерин бо о о г а н. Нинти сүт чылдазынын планы 375 тонна турган, а коллектив ону 395 тонна кылдыр ажык күүсеткен.

Мен саап турар инектериниң бирээзи и г е оонаштыр эрткен чылын 1917 кг сүтү саап алганмы улуг чедир-ишчи болган. Бо чылдың февраль 15-ке чедир бир саар инекти оонаштыр 302 кг сүтү саап алдым. Ол мээң бо чылын база чедир-ишчи болурумуң херечи-бистерге, саанчыларга улуг дузалыг.

Фермазын аныктары бугу улустун байырла-лы — бөгүнгү соңгула-хүнүн күш-ажылыч чедир-ишчилер-биле демде-лээр дөш калбарган социалисттик чарыкка иле-пейлиг кийришкен, бо хү-неге чедир ферма күрү-неге 31 тонна 833 кг сүтү дугаалаган, квар-тал планын 67 хуу күүсеткен.

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шийтирлээр инектерин кукуруза си-лозу, савад, концентрат-гар-биле четчирин-биле чегерилп турар. Саар инек бургуунуң чегерил-птин шын тургускан бис. Чижээ, хүнде олар-ның бирээзи-ле 30 кг си-лозу, 3 кг концентрат, 8 кг савацын болгаш минералдыг чегерил-птерин четчирин-биле чип турар. Мал чегерилп хандырыл-ганы, ону фермага эк-кел чедирерин таарым-чалыг организацияны совхозтун саанчызы.

Хойжунун күзели

Ниятиниң хой малын чедир чыл дугузууда малдан келдим. Партия-ның болгаш чакаткын ачыында бистин амьд-ишчилериниң чыл бугу-руде, харын-лаа хүн бү-рүде чартынын, сайыр-рал турарын киж болу-безин эскерип баар. Бир билип, көрүп кезир-геле ча мүдөөр кайы кой апарган болуп. Топ-тал болдп көзүге, соолу-гий чылдарда бистин сохостун сууру, амьд-агымы, техника күжү-дык-ла сайырап, өзө-берген болуп-дур.

Мен болум биче энир-чыла чедир өгге чурт-тал чораш, ам бажыг-тым болдум. Эки амьд-аарга совхозка-лаа, ки-ражыниң болуна-лаа амьд-агы деп чүвени бо-лудумуң чуртталганын дугуула-ла. Чедер шына-зының сисенин кесери күш четимейн барган. Бир эвес малчыларга ахт, машина берген бол-за, болуусу оон кезип алдыр турган кийи бис. Мал суггарар суг ай-тырын бисте бергедеп турар. Бизди турбуже кудуктары хандыр кса-панында хой суг үн-мес, а өрүмнээр кудук-туң аксынга чылгылар бажың чогулдан кыжын ол кудук ажылдагын-мас. Бо айтырын да-рыш шийтирлээр кү-зелиң-дир.

М. АКАН-ООЛ, совхозтун хойжуу.

Чер ажылынын өзүлдези

1961 чылдың январь 1-ден 1963 чылдың январь 1-ге чедир (та-биле)

Нийти таралга шылу
1961: 16.700 | 1963: 30.700

Кукуруза
1961: 13.720 | 1963: 27.000

Күлүмчүлүк
1961: 300 | 1963: 1.500

Сүт
1961: 204 | 1963: 334

Эът
1961: 231 | 1963: 454

Дүк
1961: 23 | 1963: 32

Совхозтун төвү чыл бүрүде-ле өзүп, чурталганын, культура-амьдыралдын болгаш бугурулгенин тудулары удаа-лараа ажылдага кирип турар. Эрткен чылын суурга 54 чурт-талга бажынары ажылдага кирген. Оон иштинде суурда эң баштайгы 2 кат улуг бажың бар. Бо чылын 84 чуртталга-бажынарын тудары планнаттыган.

ЧУРУКТА: „Тийлеге“ совхозтун төп суурунун бир кудумчуу.

ТЕХНИКА ӨСКЕНИ-БИЛЕ...

Бо совхоз чүгө Тандиниң волхоз-совхоз бугуруеге эргеле-тинде эвес, харын-даа бугу рес-публикада эң улуг таралган амьд-агыларын бирээзи. Эрткен соңгулдадан бо соңгулдага чедир үенин дугузууда тараажылар-ның күш-ажылын чигедей кө-дө ажыл-агынын яны-бүрү ма-шиналары-биле совхоз үзүктел чок хандырылган келген. 1961 чылда яны-бүрү маршалыг 99 трактор, 69 комбайн болгаш 27 автомашина совхозка бар турган, а бо чылын совхозтун машини-трактор параты 116 тракторлук, 122 комбайн болгаш 49 ав-томашина улуг амьд-агы кылдыр өзе берген.

Совхозта техниканын хүн бүрү көвүлдеп турары-биле чегерил-птер механизатор кадрларын улам-на хэй сангыч отралы чугула негет-тиниң турар апарган. Техниканы эки башкарып билер, комбайн-нар болгаш тракторларын база өске-лаа техниканың өзүлүг э-лери — муракчы механизатор-ларын хураалгези ында өскөн. Эрткен күскү дүжүт ажаап алымшыккынын үенинде совхоз-тун муракчы механизаторлары

Ондар Доржу биле Ландар Доржу оларын айы-суграа бугу рес-публикага билигиниң апарган. Олар-ның кайымы-даа амгы үеде час-кы таралгага техника септеле-зинде чедир-ишчилер амьд-агып турар. Ол ыкшан. Тыва АССР-нин Дэди Советиниң депутаты, сов-хозтун муракчы механизаторла-рынын бирээзи Ондар Борбаанды төп шаңда үренин арыглап ма-шиналарын механиги болуп, чүткүдүг амьд-агы кыштаан.

Механизатор кадрларын белет-кел бо чылын республиканын бугу-де амьд-агыларынды ык-шан, совхозтун болуна база өг-дөзөн. Трактористтер курунунда шупту 45 кижя хараа туттуган. Олар недела санында-ла дөрт хүн улаштыр өөренип турар.

Техниканың чаа өнүктери — бистин трактористтер куруну-нда совхоз бугурулгенин яны-бүрү адырларында амьд-агып турар болгаш тракторларын база өске-лаа техниканың өзүлүг э-лери — муракчы механизатор-ларын хураалгези ында өскөн. Эрткен күскү дүжүт ажаап алымшыккынын үенинде совхоз-тун муракчы механизаторлары

кыстарымыстын хэй санын ба-рымдаалааш, оларын тускай ба-лууну база организациястан бис. Ол анык кыстарын улуг тургузу хулаалгези совхозтун төп шаңдага амьд-агып хулаалгези, а келжээ-де бөөр бажынарылар. Бо хүн уду-лар болуп практиктиг кичөөлөр эрткирип турар — деп, күрүстү башкызы, совхозтун механиги Н. П. Колмаков бистин-биле се-дөзүлгө чугаалаан.

Техника — башкарыгыта, оон билдиктер чаа өнүктери болуп механизатор мергежилдин теория-зын шийтээли алыгында кызы-маккай өөренип турарда ба-зы мында эвеш эвес. Оларга В. Хууракай, В. Ламбит, О. Бертко-оол болгаш оон-даа өскелерин ха-маарыштырып болуп, Апель 10-ге чедир олар өөренилгенин доо-каш, тараан совхозтун тараа шийтериче туунтерлер.

ЧУРУКТА: Тыва АССР-нин Дэди Советиниң депутаты Ондар Борбаанды-биле төп шаңдын эр-гелекчи Николай Кочетков олар үренигиниң шынарын хынап тур-лар. Солагай талакы чурукта — совхозта трактористтер курунун кичөөлинде Виктор Хууракай.

ЧУРУКТА: „Тийлеге“ совхозтун төп суурунун бир кудумчуу.

Массаның күжүңгө даянганш...

Совхоз бугурулгенин хөгжүдери, амьдчы чоннарын материал-кул-туралг хөргөлдөдир хандырамы, амьд-агы болгаш културалг тургу-зушкунуна чоңуу калбаа-биле ки-ражыны, планын даалгалаган болгаш социалисттик хулаалгези күүсөдирине амьд-ишчилерин мо-билдээстери көдө Советтин кол соругазы болуп. Мычангаш бистин Чедер көдө Совети болуун бугу-руга амьд-агы амьд-агы болуу бо со-ругазы күүсөдирине дугандырып турар.

Партия, профивилде болгаш өске-лаа организациялар-биле, совхозтун дирекциязы-биле дем каттыштырган, каада Советтин чуртукан хемчегелери өөрүшкүдүг түнелдерин берип ту-рар. Совхоз артын чылын күрүне мурунуга кол-кол хулаалгелерин чедир-ишчилер күүсөткен. Бо амьд-хөргөдө амьдчы чоннарын мобил-дээстэр талааны-биле көдө Советтин депутаттарынын, алгагынын ролу улуг болган дээрин билдирет.

Совхозтун амьд-агынын өзүл-дези-биле чегерилтир оон төвү чыл

келген тудум-на калбарып, сайырап турар. Чүгө эрткен чылда бестин Гагарин кудумчууна 20. Новая ку-думчула 12 чак турталга бажына-ры амьд-агыла кирген. Эң баштайгы ийи кат бажың туттуган. Музыка школазы, баш тарыыр чер, столова чегерилп култура-амьдыралдын кө-лери улам-на немежиң турар. Оор-биле холбаштыр суур чагайкыды-галынын амьд-агы көдө Советтин бир чугула соругазы болуп. Мы-чангаш бо дугайында айтырыгы кө-дө Советтин сессиясында ийи удаа чугаалашкан. Оон шийтирлери амьдыралга боттандырып, эрткен чылын суурга 1200 амьд-агы та-рып олурган. Суурун артында по-ган куржак тургузар чери калжа-лап, хөрүчүн айдарган болгаш 18-да 300 ажык амьд-агы тараан.

Ажыл-агы болгаш култура тур-гузушкунуна массаны калбаа-биле кириштирине амьдчы чонна-рын бот-тымын хэй-ниги орга-низациялар чугула ролду ойноп турар. Квартал, кудумчу комитете-рин, хөрөөженер көвүлде, аа-не-

комитеди, улусчу дружина, эш-хут-тузун суу чижектиг организация-лар бисте чаа чүтү болуп, чоңун чугаадыкчы, тывынгыр чорууну өзүлдегин херечилеп турар.

1961 чылда болган соңгулдага көдө Советтин депутаттарына 20 кижя соңгуутурган турган болза, ам 25 кижя соңгуутурар. Оон ангыда район Советинге 9 депутаттарын бистин каада Советтин амьдчы чон-нары соңгур. Депутаттарга канди-даттар кылдыр депштитиргенер болза механизаторлар Д. Доржу, М. Саидан-оол, бригадир Г. Шаталов, саан-чылар М. Кара-кыс, Б. Көйөй, хой-жу М. Акан-оол, башкы Е. Гусева чижектиг муракчы кижилер бо-луп турар. Кандидаттары арыл-гала мурунда депутат турган база катан депштитир, чоңга удам-на илдегитирип турар кижилер баа бар. Чижээ, П. Хертек, Д. Биче-урт, А. Юргөк болгаш оон-даа өскелер көдө Советтин депутаттары турган, боттарынын, депутат хулаалгезин эки күүсөдир, соңгуучуларын иле-гелин шынаштыргар, ам база ка-тап депштитиргенер.

Амьдчы чоннарын, ылаңгыч ыраккы одарларда малчынарын амьдырал-чуртталганын өкжидери ам үеде чугула соруга кылдыр сал-дылган. Мычангаш бо чылын бис-тин совхоз 84 чуртталга бажына-ры тудар. Оон иштинде малчынар-га 15 бажынарын, 7 чунар ба-жынарын, 4 кызыл бугуларын тудар. Ол планын күүсөдир чедир алдыр талааны-биле көдө Совет шийтирлэг хемчегелер алар.

Көдө Советтин амьд-агында четпес-тер ам-даа хэй дээрин минияр ужу-рут. Мычангаш көдө Советтин чаа соңгулар составы соңгуучуларын чыгырларына үндөйлөш болуун амьдчы улам сайырапайдымын, чоң ортунага организация амьдчы кол кичөөңей салза чогуур.

П. ХЕРТЕК, школа директору. Х. ОНДАР, көдө Совет даргазы.

Совхозта школа

Бистин школамы совхозтун нинти өзүлдези-биле чегерилтир база со-саал чокка өзүп, дөжүп турар. Ол дугайын мындыг чижек бестин кер-чилеп турар. 1960—1961 өөредил-гелинде өөреникчилерин саны 172 кижя турган болза, бо өөредилге чы-лында 295 кижя чедир өскөн.

Школянын материалдыг базазы быжыккан. Школяларын күш-ажыл мергежилдине өөренир мастер-скаязы чок турган болза, ам чогуур чеспек-хөргөлдөдир-биле дериттинген мастерская бар. Химияны, физика-ны болгаш бажың амьд-агынын каби-неттери доу дериттинген.

Бистин сес чыл школамы чогуур өртем-билганы бажың кадрлар-биле эки хандырылган. Дэди өртемниг бажыларын саны көвүдөн. Олар анык салгакчыларын кижиздерин-

бугу арга-мергежилдин илередиң, бугу күжүң салып турарлар. Орус дыл болгаш литература бажыны Е. Е. Гусева эң ак түнелди чедип ал турар. Ийги улунда оон өөри-ликчилериде багай демдек чок болган. Ол ыкшан төрөан дыл баш-кызы З. Д. Сапогова өөреникчилер-ге быжык билигин берип, бажы-лаашкына депштитилгич чаа аргаларын ажылдап турар.

Бистин школянын коллективни комуннисттин өзүлүг тургузуучуларын кижиздир деп хулаалгези хулаал-гезин моон-даа ынай алдарлыны-биле күүсөдир дөш мога чокка амьд-агы чедир турар.

Бистин школянын коллективни комуннисттин өзүлүг тургузуучуларын кижиздир деп хулаалгези хулаал-гезин моон-даа ынай алдарлыны-биле күүсөдир дөш мога чокка амьд-агы чедир турар.

Тараа
1961: 16.700 | 1963: 30.700

Кукуруза
1961: 13.720 | 1963: 27.000

Күлүмчүлүк
1961: 300 | 1963: 1.500

Сүт
1961: 204 | 1963: 334

Эът
1961: 231 | 1963: 454

Дүк
1961: 23 | 1963: 32

Совхозтун төвү чыл бүрүде-ле өзүп, чурталганын, культура-амьдыралдын болгаш бугурулгенин тудулары удаа-лараа ажылдага кирип турар. Эрткен чылын суурга 54 чурт-талга бажынары ажылдага кирген. Оон иштинде суурда эң баштайгы 2 кат улуг бажың бар. Бо чылын 84 чуртталга-бажынарын тудары планнаттыган.

ЧУРУКТА: „Тийлеге“ совхозтун төп суурунун бир кудумчуу.

Москва хоорайның Калинин сонгулда округунун сонгукчуларының хуралына эш Н. С. ХРУЩЕВТУН чугаазын даштыкыда канчаар көрүп турары

УЛУСТАРНЫҢ ТАЙБЫҢЫ БОЛГАШ ААС-КЕЖИИ ДЭШ

СОФИЯ. (СЭТА). Болгарияның төп солуннары Москва хоорайның Калинин сонгулда округунун сонгукчуларының хуралына СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. С. Хрущевтун чугаазын бирги арынардыкта паралап үндүргөн.

«Дүүн болууну сонгукчулардың мурунуга Н. С. Хрущев улустар арасында тайбын болгаш бот-бодунга бөлчүр чоруктун хөдөөни тилээринге болууну күштерин мога чокка салып талазы-биле Совет чазактык белинин база катап билингир болгаш тодаргай балыткалы» деп «Земледельско знаме» солун бижээн.

Совет чазактык удуртукчуларын чугаазы тайбын дээш демиселдерин хурөөленинге чаа бузурелди сорук кириген дээрин ол солун бижээн. Ол чугаа дайынга болгаш даралага удур хун бүтүүнү демиселинге улустары чалгынадырлар.

ТАЙБЫҢ ДЭШ ДЕМИСЕЛДИҢ ТОДАРГАЙ ПРОГРАММАЗЫ

БЕРЛИН. (СЭТА). Москва хоорайның Калинин сонгулда округунун сонгукчуларының хуралына СЭКП ТК-нын Бирги секретары, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. С. Хрущевтун чугаазы ГДР-ниң парлаалынын кичээлинин төвүндө. Бо чугаа болза удур жуур-дузалы болгаш тайбын дээш, азы-бүрү нийтелип тургустуугу курунелерин тайбын кожа-хөлбө догунаашкыны дээш демиселин тодаргай программазы болур дээрин солуннар чангыс эи-сеткил-биле демиселч турар. Берлиннин демократтык солуннары Н. С. Хрущевтун чугаазынын тодаргай догудуларын удур эгелер-биле паралап үндүргөн.

ГДР-ниң Тайбынның немец чөвүлелинин чингине секретарынын ордалыгы Рихард Шварцерин бистин корреспондентивиске мелегезин болза: Герман Демократтык Республикада тайбынның талаалчылары бисте Москвада сонгукчуларын мурунуга эш Н. С. Хрущевтун чугаазын оза «либурали-биле» динчалымыс.

ГДР-нин хамааттылары Совет Эвюлелинин тайбынга ынакшылыг политиканын бугу күштерин-биле дөштү турар. Бодуну сонгукчуларынын мурунуга Н. С. Хрущевтун тайбырларды тайбынның программазы тиледегени чедип алыр. Келир үениң иледегиле программазы ол-дур.

КОЛ САГЫШ САЛЫШКЫН—ТАЙБЫН

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Калинин округтун сонгукчуларының хуралына Н. С. Хрущевтун чугаазын Венгрияга удур сонгуурал-биле уткарар.

Венгриянын бугу солуннары Н. С. Хрущевтун чугаазынын догудуларын паралап үндүргөн. «Непсава» солун чугаазын догудуларын «Совет даштыкы политиканын кол утанышкыны» чүтөл дээр. Тайбынны быжылдарында, тайбын кожа-хөлбө догунаашкынын принциптерин балдырап турарында» деп эге-биле бирги арынардыкта паралап.

КУБАГА УЛУГ СОНУУРГАЛДЫ БОЛДУРГАН

ГАВАНА. (СЭТА). Калинин сонгулда округунун сонгукчуларының хуралына Н. С. Хрущевтун чугаазы Кубаның найысылмалына удур сонугууралды болдурган. Тус черниң радио станциялары чугаазын догудуларын ооп Москвадан көзүп турарынын хире черези-биле дамчылып эгелдөө болгаш Куба дугайында чугаазан чүдүлери ошалап демиселден.

Найырал болгаш бот-бодунга дузалажылганың үндезининге

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Найырал болгаш бот-бодунга дузалажылганың чугаазына совет-моол ирээк болгаш экономиканың база културалык нады амылдамылга дугайында дугуржубалга ат салганынын онуга холбаштырган мурунку чүүлүн «Унэн» солун «Найыралдын болгаш бот-бодунга дузалажылганың 17 чыл болганы» деп эгенин адаанга паралап үндүргөн.

Социализм тургузуучуна ийи моол улустун бугуулу кеңешини ичинери болза улуг совет улустун бугу талааны харам чок дузалажылганын үрне-түниңди-дир деп, чүдө чугаалап турар.

Коммунизмни тургузуу турар чурт-биле бот-бодунга дузалажылганын болгаш нады амылдажылганын ачы-биле Моолдун ажилчы чоннары бодунун терзин чуртун хоюндаганга мал ажилдыг турганында аграр-индустриалдыг чурт болдурган.

Амгы үеде Моолдун улестур бугурулгелеринин продукциязы чуртун нийти продукциязынын барын-ла кезип болуу турар. Дерттен чыларда бугу бугурулгелерин чыл дугурунда бугурулу турганы хире продукцияны ам улестур бугурулгелери чангыс-ла ай иштинде бугуруу турар деп, мурунку чүүлде айтып турар.

ЙЕМЕНГЕ УДУР АГРЕССЧИ УУЛГЕДИГ

БАЙР. (СЭТА). Чоокта чаа англи шериг кезектери Йемен Араб Республиканы Халиб районунга артиллерия-биле адып бооланы-биле холбаштыр ЙАР-нын президентини Салах агедагына салдыгы-биле куженишканын кылдырын дилеп, КНО-нун чингине секретары У. Танга. Айыл чок чорук чөвүлелинин даргазына болгаш КНО-нун Кол Ассамблеясынын даргазына телеграмма чоруткан.

Танкыларга детиктеп англи кезектер Харибтин Йемен районунга шургуу кирип келгенин деп, телеграммага демиселч турар. Англиянын шериг-агаар күштери Харибтин Йемен районунда үнерин негезип Йемен шериг кезектееринин турган черинге хуудустар октап, айла кирбес болза самолёттардан бомбалаар бис деп кыжанып турган. Йемен делегациясы Сауд Аравиядан киреи холөзиделинтелипти деткино сорула-биле ол бугу чүүлдерни үлүктөгөн деп, телеграммага чугаалап турар.

Англиянын ухар чүүлү Харибке холдашкыны кылган деп, телеграммага айтыган. Йемен Араб Республика ол үлүгдигин бодуну тускай догунаашкынын дахтыканы, улустар арасынын тайбынны кыжанып болгаш КНО-нун Уставын каржызы-биле дахтыканы чорук-тур деп көрүп турар. Ол агрессияны доп-дордан соксыдыр дээш бичим кемчелерин алымы Йемен негезип. Йемен Республика бодуну тускай догунаашкынын, бодуну девискеерин болгаш бодуну замалтыканын бугу-ле болдувар аргалар-биле камгалар өргөни болууга кулгавырлап турар.

«Англи чепсектиг күштеринин талазында чүтөк-бузар интервенция ол районга болгаш бугу делегейге тайбынга кыжаныкта чедирбес деп илеп тур бис. Бис болуштууа девискееривистин сөөм чер бүтүүнү камгалар болза турарынысты селдерге шызымыз тур бис» деп телеграммага айтып турар.

Килдизинин 25-38, партияны амыдырал-килдизинин 37-13, иштики информация килдизинин 20-60, чага болгаш совет тургузулга килдизинин 21-27, үлүктүр болгаш транспорт база култура амыдырал килдизининин 22-64, бухгалтериянын 31-75, норректорларын 21-47, харысалгалыг дежурныкын 23-54. Солун келбейн барганда 32-75 телефончо долгаар.

Капитал чурттарында аңгы демисели

АКШ. Нью-Йоркта эң улуг тос америк солуннар 81 хонукта үнөйи келген. Ол солуннарын нийти турары 5,7 миллион санга чедип турар. Уш мун ажилчылар — паралакчыларын профвюлелинин кежи-гүнери ажил төлөвирин көвүдери болгаш администрация чери чаа машиналары ачылгакта киригенде ажилдан үндүрөр чорукту чорутпанын магадылалын тургузарын негеп турар.

Ажил соксалыкынын таарыштып шиттирилээр дээр бугу ордалыжышкына буураашкын-биле догудулан.

УРУГВАЙ. Ажилчы чоннарын ажил соксалыкынын үржүүндүн болгаш оларын негелдериин халдыраанын эге-чаргыларын ошалапканын үржүүндүн болгаш дүшүрүлгү балды чуртта үргүлдүлдешкан. Электротелефон компаниянын ажилдакчыларын ажил соксалыкынын үргүлдүлөр турар. Хоорай транспортун ажилдакчыларын ажил соксалыкынын алдын өзү-биле соксаткан болза, да, электротелефонун чедиппей турарынын жуурунда транспорт чепсек-херекселеринин элөөн кезип сандалар. Чуртун чамдык районнарына үкүлөжилкишкенин кытыгып үнөп, оларын таарыштыр шиттирилээр-биле чепсектиг солдаттары болгаш полицияны ынаар чорудар жуурга тазарышкан.

Национал чааа чөвүлелинин чанында «министерстволар арасынын коомалдыкын» тургускан, ында иштики керектер, камгалал болгаш ийи-ниити ажилдар министрлери кирген. Ол коомалдык ажил сандараткан — электротелефон станцияларын болгаш жай-кыялдарын буруудулап, электротелефон компаниянын бугу теихтикти ажилдакчылары полиция өргөлине келген турарын негеп, аңа келбес болза кекеченин чорутур кемчелерин көргүдөр деп оларга кыжаныган.

Электротелефон компаниянын ажилдакчыларын профвюлелинин удуртукчулары парлаалга конференцияны кылган болгаш аңа ажил соксатканын истеп-сүрүп турары дээш эге-чаргыларын алынга шыгыны буруудулажылганын кылган. Профвюлелинин удуртукчулары болза ажил соксатканын ажилды сандараткан дээр дугайында албан кижилеринин болгаш чамдык солуннарын тындалыларын буруу шаап, ажил соксалыкынын үнөп ажилчыларын орнууга эге-чаргыларын айтшыкынын бугулар кирбес шиттир алектотелефонун ажилдан бөлбөндө бугурулгелерге дерягенин үлөп чорутканы болгаш аңа тайбырларан.

Ажилчыларын болгаш жай-кыялдын аңа хей организациалары ажилчы чоннарын ажил соксалыкынын деткип үнөп, ажил соксатканын-биле эи-сеткил каттыштырылганын шимчөөжикенин каттыжынаар деп бугу ажилчы чоннары ол организациалар боттарынын паралап үндүргөн мелегеленине кыжырган.

ФРАНЦИЯ. Парижтин эмнегелдерин ийи мун ажил ажилдакчылары болгаш аңа хей организациалары ажилчы чоннарын ажил соксалыкынын деткип үнөп, ажил соксатканын-биле эи-сеткил каттыштырылганын шимчөөжикенин каттыжынаар деп бугу ажилчы чоннары ол организациалар боттарынын паралап үндүргөн мелегеленине кыжырган.

Франциянын Парижтин эмнегелдерин ийи мун ажил ажилдакчылары болгаш аңа хей организациалары ажилчы чоннарын ажил соксалыкынын деткип үнөп, ажил соксатканын-биле эи-сеткил каттыштырылганын шимчөөжикенин каттыжынаар деп бугу ажилчы чоннары ол организациалар боттарынын паралап үндүргөн мелегеленине кыжырган.

Франциянын Парижтин эмнегелдерин ийи мун ажил ажилдакчылары болгаш аңа хей организациалары ажилчы чоннарын ажил соксалыкынын деткип үнөп, ажил соксатканын-биле эи-сеткил каттыштырылганын шимчөөжикенин каттыжынаар деп бугу ажилчы чоннары ол организациалар боттарынын паралап үндүргөн мелегеленине кыжырган.

Франциянын Парижтин эмнегелдерин ийи мун ажил ажилдакчылары болгаш аңа хей организациалары ажилчы чоннарын ажил соксалыкынын деткип үнөп, ажил соксатканын-биле эи-сеткил каттыштырылганын шимчөөжикенин каттыжынаар деп бугу ажилчы чоннары ол организациалар боттарынын паралап үндүргөн мелегеленине кыжырган.

КЛУБ КУЛЬТУРА СПОРТ

Зона жарылдаазынга келген бистиң аалчыларымыс

Хостуг хүреш МАСТЕРЛЕРИ

Бистиң республиканың спортчу амыдыралында бо хүнерде онзагай болуушун болза хостуг хүреш талазы-биле Сибирь зоназының маргылдаазынын Кызыл хоорайга бугу эгелеп турары болур. Оске област болгаш крайлардан келген мөстелер, бирги разрядниктер удур нуруу болуу турар.

Хостуг хүрешке сонугууралгын, оң дугайын догудулаа бол догудуларын күзүр бистин номчукчуларыстын кичээлине хүрештин бо хевирин тайбын болза ССРЭ-ниң спорт мастерлери өстен берээлдер: АЛЕКСАНДР ИВАНОВИЧ ВАХТЕЛ — Кемерово областың командалыкы киржикчизи, ССРЭ-ниң спорт мастери.

—Хостуг хүреш Тывага чаа негелден алган дээрин мээт тыва өңүктөрүн чугаалап берди. Ындыг болганда хостуг (вольная) хүреш деп чүгө чугаа алаанын «Шынык» болгаш «Кызыл» болгаш «Сибирь» болгаш «Труда» эки-тура нийтелиниң төп чөвүлелиниң шаңчалын (прэз) алган мен.

Бугу эгелеп турар маргылдаага чик дептин мөстелери база-ла хей киржик болбайн аа. Маңаа чедипкини чедип алба-лаа моон өөредигин чере алыр-ла болгай. Кызыл хоорай бисти эилеп уткуп алды, зона маргылдааның киржикчилерин чымыг хууза алганы дээш тыва акы-муду өңүктөрүнөк өөрүп четтиргенисти. Илердиксезин ийи мен.

Тыва АССР-ниң команданында бо маргылдаага киржин турар мөстелерге болгаш чере бугу киржикчилерге амыг маргылдаа хостуг хүреш талазы-биле арга-дуржулга солунуңу школазы болур боор дээрзинге буурур мен.

Бодунуң чедипкинерин дугайын догудулап көрөй. Эрткен чыл мезе азын чедипкини болган. Барнаулга болуп эркен шак мындагы маргылдаа бодунуң дедининиң талазы-биле чемпион болуп үндүм. Калининград хоорайга болуп эркен ийиң маргылдаа РСФСР-де ар дегин талазы-биле ийиң чер.

Херэженин 500 метр дистанцияныга Л. Есарева (Кызыл) ийи хонук буруугаар болуп эркен профвюлелдер спартакиадазынга көргүзүп 2,9 секунда кылдыр экитиктеп, бирги чери чаалап алган. Оң көргүзүп 58 секунда. Оң чангыс командада шитери Г. Соколова, В. Бердиян олар дараалашка 2—3 черлерин ээлзеп.

500 метрге оолдарын чарыжына

Кинотеатрларга

МАРТ 3-ТЕ

ТИПОГРАФИЯ КЛУБУ: «Чаа Гулавер» 11.30, 1.30, «Маршрут 99» 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда.
ТМЭ «КЫЗЫЛ-ТУДУ» КЛУБУ: «Чугаа статуалар мытташпас» 5.30, 7.30, 9.20 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: Уругларга программалар 10, «Айбоот эмчи» 11.15, 1.15, «Арыг дээр» 3.15, 5.15, «Делегейин оңолотканын чөвүленин тур», «Каролина Рискская» (делгем экраныг) 9.15 шактарда.
«ЕНИСЕР»: Уругларга программалар 10, «Шугуналдах рейс» 11.30, 1.30, 5.30, «Экин, Гнат!» 3.30, 7.30, «Белградтын старттары», «Экин, Гнат!» 9.30 шактарда.
«ВОСТОК»: «Огау» 11.15, 1.15, «Кис чораян чылдары» 3.15, «Курут рейс» (делгем экраныг) 5.15, «Аас-кежи-биле ужуражылга» 7.15, «Сетки кырында бөмбүк», «Кис чораян чылдары» 9.15 шактарда.

МАРТ 4-ТЕ

ТИПОГРАФИЯ КЛУБУ: «Ак кымыткымыс» 5.30, «Оожун Дон» (1-ги серия) 7.30, 9.20 шактарда.
ТМЭ «КЫЗЫЛ-ТУДУ» КЛУБУ: «Ол чарымын» 11.30, 7.30, 9.20 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Валерий Чкалов» 11.15, 1.15, «Чүгө статуалар мытташпас» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.
«ЕНИСЕР»: «Савана болгаш Джунгли» (делгем экраныг) 10.30, 1.30, «Аргада ыш» 3.30, «Каролина Рискская» (делгем экраныг) 5.30, 7.30, 9.30 шактарда.
«ВОСТОК»: «Экин, Гнат!» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

Редакциянын АДРЕСИ

Кызыл, Шеткин-Кравченко куудумчузу, бажым, № 3. Телефоннары: редакторнун 24-63, редакторнун оралкычынын 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харысалгалыг секретарынын 23-35, көдөз амыл-агый

Культура министерствозунун типографиясы